

XÂY DỰNG HỆ THỐNG BÀI TẬP RÈN KĨ NĂNG LIÊN HỆ, SO SÁNH, KẾT NỐI TRONG DẠY HỌC ĐỌC HIỂU VĂN BẢN THƠ TRONG SÁCH GIÁO KHOA TIẾNG VIỆT 3 BỘ SÁCH KẾT NỐI TRI THỨC VỚI CUỘC SỐNG

Đỗ Lam Ngọc¹

Tóm tắt: *Dạy học đọc hiểu là một nội dung quan trọng trong chương trình Tiếng Việt ở Tiểu học. Trong bối cảnh đổi mới giáo dục theo hướng phát triển phẩm chất và năng lực người học, việc dạy học đọc hiểu cũng dần chuyển từ việc truyền thụ kiến thức thụ động sang hình thành tư duy linh hoạt cho học sinh. Đọc hiểu liên hệ, so sánh, kết nối là một yêu cầu bắt buộc với học sinh (trừ đọc hiểu văn bản thông tin ở lớp một). Do vậy, việc rèn kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối không chỉ giúp học sinh nâng cao năng lực đọc hiểu mà còn tạo tiền đề vững chắc để các em phát triển tư duy logic, khả năng suy luận và diễn đạt ngôn ngữ. Tuy nhiên, hiện nay hệ thống bài tập đọc hiểu trong sách giáo khoa lớp 3 để rèn kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối vẫn còn chưa đa dạng. Vì vậy, bài viết đề xuất hệ thống bài tập rèn kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối cho học sinh lớp 3 với nội dung dạy học đọc hiểu văn bản thơ thông qua bộ sách Kết nối tri thức với cuộc sống. Mục đích của bài viết là xác định vai trò của kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối trong quá trình dạy học đọc hiểu văn bản thơ, từ đó thiết kế hệ thống bài tập cụ thể phù hợp với đặc điểm lứa tuổi học sinh lớp 3.*

Từ khóa: *kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối; đọc hiểu, văn bản thơ, bài tập, học sinh lớp 3.*

1. MỞ ĐẦU

Trong *Chương trình Ngữ Văn 2018*, việc phát triển năng lực đọc hiểu, trong đó đọc hiểu liên hệ, so sánh, kết nối được chú trọng nhằm giúp học sinh hiểu sâu ý nghĩa văn bản và phát triển tư duy. Đọc hiểu văn bản không chỉ dừng lại ở việc nhận diện nội dung và hình thức mà còn yêu cầu học sinh có khả năng phân tích, tổng hợp đồng thời liên hệ kiến thức đã học với thực tế cuộc sống. Thông qua việc quả khảo sát nội dung dạy học đọc hiểu liên hệ, so sánh, kết nối với văn bản thơ trong bộ sách *Kết nối tri thức với cuộc sống* chúng tôi nhận thấy: Chủ đề của các văn bản thơ được lựa chọn đều mang tính nhân văn, gần gũi với trải nghiệm và đời sống tình cảm của học sinh nhưng hệ thống bài tập chủ yếu vẫn dừng lại ở mức yêu cầu học sinh trình bày suy nghĩ, ý kiến cá nhân, thiếu vắng những cơ hội để học sinh liên tưởng, liên hệ, so sánh hay vận dụng kiến thức vào thực tiễn. Do đó, việc xây dựng hệ thống bài tập rèn kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối là cần

¹ Trường ĐHSP Hà Nội 2

thiết nhằm hỗ trợ học sinh phát triển toàn diện năng lực đọc hiểu nói chung và đọc hiểu liên hệ, so sánh, kết nối nói riêng.

2. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Một số vấn đề về đọc hiểu văn bản thơ

2.1.1. Đọc hiểu văn bản

Tác giả Nguyễn Thanh Hùng cho rằng “*Đọc - hiểu là một khái niệm khoa học chỉ ra mức độ cao nhất của hoạt động đọc; đọc - hiểu đồng thời cũng chỉ ra năng lực văn của người*” [4-tr.50]. Đọc hiểu văn bản chính là hoạt động tiếp xúc trực tiếp với văn bản để đọc và giải mã các tầng ý nghĩa của văn bản. Nói cách khác, đọc hiểu là hoạt động kiến tạo nghĩa. Người học sử dụng vốn ngôn ngữ, vốn sống cùng các thao tác tư duy để luận giải nội dung của văn bản; phản hồi và sử dụng văn bản vào nhiều mục đích khác nhau.

2.1.2. Văn bản thơ

Theo Từ điển thuật ngữ văn học: “*Thơ là hình thức sáng tác văn học phản ánh cuộc sống, thể hiện những tâm trạng, những cảm xúc mạnh mẽ bằng ngôn ngữ hàm súc, giàu hình ảnh và nhất là có nhịp điệu*”. [2, tr.210]

Thơ có những đặc trưng riêng sau đây:

- Về cảm xúc: Thơ thể hiện tình cảm một cách mãnh liệt và có ý thức, phản ánh những rung động sâu sắc của tâm hồn.
- Về nhân vật trữ tình: Xuất hiện trực tiếp trong bài thơ với vai trò là người phát ngôn và trung tâm cảm xúc, dẫn dắt mạch cảm hứng, chi phối toàn bộ tác phẩm.
- Về ngôn ngữ trong thơ: Mang tính hàm súc, cô đọng; giàu hình ảnh, kết hợp giữa sự sống động của hình tượng và chiều sâu ý nghĩa, giúp mở rộng cách hiểu theo nhiều tầng nghĩa.

2.2. Một số vấn đề về bài tập rèn kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối trong dạy học đọc hiểu văn bản thơ

2.2.1. Kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối

Theo tác giả Đặng Thành Hưng “*Kĩ năng là một dạng hành động được thực hiện tự giác dựa trên tri thức về công việc, khả năng vận động và những điều kiện sinh học – tâm lí khác của cá nhân như nhu cầu, tình cảm, ý chí, tính tích cực cá nhân... để đạt được kết quả theo mục đích hay tiêu chí đã định, hoặc mức độ thành công theo chuẩn hay quy định*” [5, tr.59].

Chương trình Ngữ văn 2018 nhấn mạnh kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối đóng vai trò quan trọng trong phát triển năng lực đọc hiểu. Chương trình yêu cầu học sinh không chỉ

đọc hiểu văn bản mà còn yêu cầu học sinh có khả năng liên hệ, so sánh, kết nối văn bản được đọc với bối cảnh lịch sử, văn hóa, xã hội, kết nối văn bản với trải nghiệm cá nhân người đọc, kết nối thông tin trong văn bản đa phương thức,... Trong đó, kĩ năng liên hệ giúp học sinh gắn kết nội dung văn bản với thực tiễn cuộc sống, tạo điều kiện để các em tiếp thu kiến thức một cách sâu sắc và có ý nghĩa hơn. Kĩ năng so sánh cho phép học sinh nhận diện những điểm tương đồng và khác biệt giữa các văn bản, từ đó hiểu rõ đặc trưng và giá trị của từng tác phẩm. Kĩ năng kết nối giúp mở rộng tư duy khi học sinh có thể liên kết thông tin từ nhiều lĩnh vực, tạo ra những góc nhìn đa chiều và phát triển ý tưởng mới.

Tiếng Việt là môn học có tính tích hợp cao, không chỉ trong phạm vi nội bộ môn học mà còn trong sự tương tác chặt chẽ với các lĩnh vực khác và đời sống thực tiễn của học sinh. Việc rèn luyện kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối trong dạy học đọc hiểu không chỉ giúp học sinh lĩnh hội tri thức một cách hiệu quả mà còn tạo nền tảng vững chắc để phát triển các kĩ năng ngôn ngữ khác. Đồng thời, kiến thức từ các môn học khác và trải nghiệm thực tiễn chính là nguồn tư liệu phong phú giúp học sinh tiếp cận và hiểu sâu hơn nội dung văn bản. Chính vì vậy, yêu cầu rèn luyện các kĩ năng này trong *Chương trình Ngữ văn 2018* không chỉ thể hiện định hướng phát triển năng lực người học mà còn góp phần hiện thực hóa nguyên tắc tích hợp trong dạy học Tiếng Việt nói chung và dạy đọc hiểu nói riêng.

2.2.2. Bài tập rèn kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối

Theo *Từ điển Tiếng Việt* do tác giả Hoàng Phê chủ biên, “*bài tập*” có nghĩa là “*Bài ra cho học sinh làm để vận dụng những điều đã học*” [6, tr.45].

Có nhiều cách phân loại bài tập dựa trên những cơ sở khác nhau, trong đó có kiểu bài tập được phân loại dựa vào mục tiêu dạy học, gồm: bài tập hình thành, bài tập rèn luyện, bài tập phát triển. Trong phạm vi bài báo, chúng tôi quan tâm bài tập rèn kĩ năng là bài tập hướng tới mục tiêu tạo cho người học nhiều cơ hội, điều kiện được thực hành để thông tỏ, thành thạo một kĩ năng cụ thể.

Bài tập rèn kĩ năng liên hệ, so sánh và kết nối đóng vai trò quan trọng trong quá trình dạy học, đặc biệt là trong việc phát triển tư duy phản biện và khả năng đọc hiểu của học sinh. Khác với bài tập đọc hiểu nội dung và đọc hiểu hình thức thường yêu cầu học sinh trả lời dựa trên thông tin có sẵn trong văn bản, bài tập liên hệ, so sánh, kết nối thường dưới dạng mở, hướng đến việc khuyến khích học sinh đưa ra cách hiểu, liên tưởng và suy luận cá nhân. Học sinh cũng cần liên hệ nội dung bài học với những trải nghiệm của bản thân, với tác phẩm khác hoặc tình huống thực tế. Để xây dựng hệ thống bài tập đọc hiểu liên hệ, so sánh, kết nối, chúng tôi đã căn cứ vào các yêu cầu cần đạt của năng lực đọc hiểu theo yêu cầu của *Chương trình Ngữ văn 2018*, từ đó xây dựng nên các dạng bài tập trong bảng dưới đây:

Kiểu bài tập	Mô tả
Trình bày suy nghĩ, cách hiểu, ý kiến của cá nhân	Yêu cầu học sinh thể hiện quan điểm cá nhân về một vấn đề hoặc tình huống trong bài học. Bài tập có thể yêu cầu học sinh trả lời câu hỏi mở hoặc thảo luận về một vấn đề có tính chất phản biện, từ đó, học sinh được trình bày những suy nghĩ của bản thân một cách rõ ràng và logic.
Liên hệ với cuộc sống, suy nghĩ, cảm xúc của bản thân	Học sinh liên hệ nội dung bài học với các trải nghiệm và cảm xúc cá nhân hoặc các tình huống thực tế trong cuộc sống. Bài tập có thể yêu cầu học sinh chia sẻ câu chuyện cá nhân hoặc phân tích ý nghĩa bài học trong bối cảnh thực tế.
Giải thích chi tiết trong bài đọc theo cách hiểu và suy luận riêng của cá nhân	Học sinh giải thích một vấn đề hoặc chi tiết trong bài học theo cách hiểu và suy luận của chính mình. Học sinh cần thể hiện khả năng phân tích các yếu tố trong văn bản, đưa ra lý do, dẫn chứng của mình để giải thích về một vấn đề nào đó xoay quanh bài học.
Đóng vai nhân vật hoặc đặt mình vào tình huống trong bài để đưa ra ý kiến	Học sinh đóng vai nhân vật trong một tình huống nhất định trong bài học và đưa ra ý kiến hoặc phản hồi. Học sinh sẽ phải nhìn nhận vấn đề từ góc độ của nhân vật đó, suy nghĩ về cách họ sẽ hành động hoặc xử lý tình huống trong hoàn cảnh cụ thể.

2.3. Một số đặc điểm học sinh lớp 3

Về mặt sinh lí, học sinh lớp 3 đang trong giai đoạn phát triển mạnh về thể chất, hệ cơ xương dần hoàn thiện nhưng vẫn còn mềm dẻo, cần được vận động hợp lý để tránh mệt mỏi. Hệ thần kinh của các em tuy phát triển nhưng khả năng tập trung còn hạn chế, dễ bị phân tán nếu thời gian học kéo dài hoặc nội dung học tập không hấp dẫn.

Về mặt tâm lí, học sinh lớp 3 có xu hướng hiếu động, hồn nhiên, giàu cảm xúc và dễ bị tác động bởi môi trường xung quanh. Tính cách của các em bắt đầu định hình rõ ràng hơn, có xu hướng muốn thể hiện bản thân và thích tham gia vào các hoạt động mang tính thi đua, trải nghiệm. Bên cạnh đó, tình cảm của học sinh ở độ tuổi này thường chân thành, vô tư, dễ đồng cảm với người khác nhưng cũng dễ thay đổi do ảnh hưởng của hoàn cảnh.

Về mặt nhận thức, nhận thức của học sinh lớp 3 đang trong giai đoạn chuyển tiếp từ trực quan sinh động sang tư duy - logic. Nhận thức cảm tính mạnh, chủ yếu tiếp thu kiến

thức qua tri giác, hình ảnh và trải nghiệm trực quan, nhưng khả năng khái quát hóa còn hạn chế. Đồng thời, nhận thức lí tính của các em bắt đầu phát triển, giúp các em biết phân tích, so sánh, sắp xếp thông tin, nhưng vẫn cần sự hỗ trợ từ trực quan và kinh nghiệm thực tế.

Về mặt ngôn ngữ, ngôn ngữ của học sinh lớp 3 đang trong giai đoạn hoàn thiện. Học sinh lớp 3 có vốn từ vựng phong phú hơn, nhưng vẫn chủ yếu sử dụng ngôn ngữ ở mức đơn giản, cụ thể và chưa diễn đạt được những ý tưởng phức tạp. Các em bắt đầu biết dùng câu dài hơn, có sự liên kết tốt hơn giữa các ý, nhưng khả năng lập luận, diễn đạt trừu tượng còn hạn chế. Kỹ năng nghe – nói phát triển khá tốt, song kỹ năng đọc - viết vẫn cần được rèn luyện.

2.4. Nguyên tắc xây dựng hệ thống bài tập rèn kỹ năng liên hệ, so sánh, kết nối trong dạy học đọc hiểu văn bản thơ cho học sinh lớp 3

2.4.1. Nguyên tắc đảm bảo tính mục đích

Việc thiết kế bài tập rèn kỹ năng liên hệ, so sánh, kết nối phải bám sát định hướng của *Chương trình Giáo dục phổ thông 2018*. Mục tiêu của bài tập cần được xác định cụ thể, rõ ràng, phù hợp với năng lực của học sinh lớp 3. Đặc biệt, các bài tập cần hướng đến việc giúp học sinh phát triển khả năng tư duy, hiểu sâu văn bản và kết nối với thực tiễn. Mỗi bài tập phải có vai trò nhất định trong việc đạt được mục tiêu chung của bài học, tránh tình trạng bài tập rời rạc, không hỗ trợ trực tiếp đến việc hình thành năng lực của học sinh.

2.4.2. Nguyên tắc đảm bảo tính hệ thống

Nguyên tắc này đòi hỏi các câu hỏi phải có sự liên kết chặt chẽ, hỗ trợ học sinh từng bước vận dụng những kiến thức đã học để liên hệ, so sánh, kết nối với những trải nghiệm trong cuộc sống. Các câu hỏi cũng cần được sắp xếp từ dễ đến khó, từ đơn giản đến phức tạp, nhằm giúp học sinh dễ dàng tiếp nhận nội dung của bài học. Chính vì thế khi xây dựng hệ thống bài tập đọc hiểu cần phải lấy lý thuyết làm cơ sở cho việc giảng dạy, với tính hệ thống như vậy mới tạo điều kiện thuận lợi để phát triển tư duy lý luận cho học sinh.

2.4.3. Nguyên tắc đảm bảo tính vừa sức

Khi thiết kế bài tập cho học sinh lớp 3, nguyên tắc “*vừa sức*” đóng vai trò quan trọng trong việc đảm bảo hiệu quả học tập, giúp học sinh tiếp thu kiến thức một cách tự nhiên mà không tạo áp lực quá mức. Nguyên tắc này yêu cầu nội dung bài tập đọc hiểu phải được phân bổ hợp lý theo các mức độ tư duy, phù hợp với trình độ, khả năng và năng lực của học sinh và cũng cần khuyến khích sự tiến bộ của học sinh, từ đó tạo điều kiện để các em phát triển một cách toàn diện và bền vững.

2.4.4. Nguyên tắc đảm bảo tính tích cực, chủ động, sáng tạo của học sinh

Khi thiết kế bài tập cho học sinh lớp 3, giáo viên phát huy tính tích cực của học sinh thể hiện ở việc học sinh đóng vai trò chủ thể trong quá trình học tập, dưới sự hướng dẫn của giáo viên, trong khuôn khổ chương trình và mục tiêu giáo dục đã quy định. Giáo viên tạo cơ hội thực hành, kích thích sáng tạo và mang lại hứng thú học tập cho học sinh. Điều này sẽ giúp học sinh không chỉ tiếp thu kiến thức hiệu quả mà còn hình thành kỹ năng tư duy linh hoạt, sẵn sàng đối mặt với những thử thách trong học tập và cuộc sống.

2.5. Hệ thống bài tập rèn kỹ năng liên hệ, so sánh, kết nối trong sách Tiếng Việt lớp 3 bộ Kết nối tri thức với cuộc sống

Trong sách giáo khoa Tiếng Việt lớp 3 (bộ *Kết nối tri thức với cuộc sống*), hệ thống bài tập rèn kỹ năng liên hệ, so sánh, kết nối trong nội dung dạy học đọc hiểu văn bản thơ chủ yếu là các câu hỏi thuộc 1 - 2 yêu cầu sau:

- + Bài tập yêu cầu học sinh trình bày ý kiến cá nhân.
- + Bài tập yêu cầu học sinh đóng vai nhân vật.
- + Bài tập yêu cầu học sinh giải thích chi tiết trong bài đọc theo cách hiểu và suy luận riêng của cá nhân.
- + Bài tập yêu cầu học sinh liên hệ với cuộc sống, suy nghĩ của bản thân.

Tuần	Bài	Câu hỏi liên hệ, so sánh, kết nối trong sách giáo khoa
1	2: <i>Về thăm quê</i>	Không có câu hỏi liên hệ, so sánh, kết nối.
4	7: <i>Mùa hè lấp lánh</i>	Không có câu hỏi liên hệ, so sánh, kết nối.
5	9: <i>Đi học vui sao</i>	Em cảm thấy thế nào khi nghe tiếng trống tan trường?
7	13: <i>Bàn tay cô giáo</i>	Không có câu hỏi liên hệ, so sánh, kết nối.
	16: <i>Ngày em vào Đội</i>	Không có câu hỏi liên hệ, so sánh, kết nối.
10	17: <i>Ngưỡng cửa</i>	Không có câu hỏi liên hệ, so sánh, kết nối.
11	19: <i>Khi cả nhà bé tí</i>	Em thích hình ảnh của ai nhất?
13	23: <i>Tôi yêu em tôi</i>	Bài thơ cho em hiểu điều gì về tình cảm anh chị em trong gia đình?
15	28: <i>Con đường của bé</i>	Không có câu hỏi liên hệ, so sánh, kết nối.

19	2: <i>Mưa</i>	Em thích khổ thơ nào nhất trong bài? Vì sao?
21	5: <i>Ngày hội rừng xanh</i>	Em thích nhất hình ảnh nào trong bài thơ? Vì sao?
22	7: <i>Mặt trời xanh của tôi</i>	Không có câu hỏi liên hệ, so sánh, kết nối.
25	13: <i>Mèo đi câu cá</i>	Chọn lời khuyên mà bài thơ Mèo đi câu cá muốn gửi gắm (hoặc nêu ý kiến khác của em).
28	17: <i>Đất nước là gì?</i>	Em có đồng ý với suy nghĩ của bạn nhỏ về Đất nước không? Vì sao?
29	20: <i>Tiếng nước mình</i>	Không có câu hỏi liên hệ, so sánh, kết nối.

2.6. Đề xuất hệ thống bài tập rèn kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối trong dạy học đọc hiểu văn bản thơ cho học sinh lớp 3

2.6.1. Mục đích của bài tập

Chương trình Ngữ văn 2018 yêu cầu học sinh không chỉ hiểu nội dung văn bản mà còn phải vận dụng kiến thức – trải nghiệm từ cá nhân để liên hệ, so sánh, kết nối với bài học và tình huống thực tiễn. Việc thiết kế hệ thống bài tập này nhằm tạo ra công cụ dạy học cụ thể, có tính định hướng, giúp giáo viên thực hiện được các mục tiêu đọc hiểu theo chương trình một cách khả thi, hiệu quả và phù hợp với đối tượng học sinh lớp 3.

Bài tập rèn kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối được xây dựng nhằm giúp học sinh hình thành và phát triển các thao tác tư duy trong quá trình đọc hiểu văn bản. Bài tập được thiết kế với mục đích giúp học sinh liên hệ kiến thức từ văn bản với trải nghiệm cá nhân, các văn bản khác hoặc thực tiễn cuộc sống; đồng thời rèn kĩ năng so sánh nhằm nhận diện điểm giống và khác nhau giữa các chi tiết, nhân vật hay thông điệp trong hoặc giữa các văn bản. Qua đó, học sinh sẽ có cơ hội đọc hiểu văn bản một cách sâu sắc, có ý thức chủ động và phản hồi, đánh giá một tác phẩm văn học một cách logic và sáng tạo, từ đó nâng cao năng lực đọc hiểu.

Thơ ca giữ vai trò quan trọng trong việc nuôi dưỡng tâm hồn và cảm xúc thẩm mỹ của trẻ nhỏ. Do vậy, việc thiết kế hệ thống bài tập rèn kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối trong đọc hiểu văn bản thơ với định hướng rõ ràng sẽ giúp các em phát hiện và cảm nhận được cái hay, cái đẹp của ngôn từ nghệ thuật đồng thời kết nối được thế giới nghệ thuật trong thơ với trải nghiệm đời sống cá nhân, từ đó hình thành tình cảm nhân văn, lòng yêu thiên nhiên, yêu con người, biết rung động trước những giá trị tốt đẹp.

2.6.2. Cơ sở thiết kế bài tập

Hệ thống bài tập rèn kỹ năng liên hệ, so sánh, kết nối trong dạy học đọc hiểu văn bản thơ ở lớp 3 được xây dựng dựa trên:

- *Chương trình giáo dục phổ thông môn Ngữ văn 2018*: Đảm bảo phù hợp với yêu cầu cần đạt của học sinh lớp 3.

- *Đặc trưng của văn bản thơ*: Cần khai thác các yếu tố đặc trưng của thơ (ngôn ngữ, hình ảnh, nhịp điệu, biện pháp tu từ...) để làm cơ sở xây dựng các bài tập liên hệ, so sánh, kết nối với trải nghiệm cá nhân của học sinh, tác phẩm thơ khác, đời sống thực tế.

- *Đặc điểm lứa tuổi*: Học sinh lớp 3 đang trong giai đoạn phát triển tư duy trực quan sang tư duy trừu tượng do vậy hệ thống bài tập cần thiết phải có tính gợi mở, gần gũi với đời sống.

2.6.3. Quy trình thiết kế hệ thống bài tập rèn kỹ năng liên hệ, so sánh, kết nối trong dạy học đọc hiểu văn bản thơ cho học sinh lớp 3

Bước 1: Xác định mục tiêu kỹ năng cụ thể cho từng văn bản

Trên cơ sở phân tích, xác định rõ mục tiêu cần đạt của hệ thống bài tập đối với từng văn bản:

- Mục tiêu rèn kỹ năng liên hệ: giúp học sinh liên hệ nội dung bài thơ với trải nghiệm bản thân hoặc tình huống thực tế.

- Mục tiêu rèn kỹ năng so sánh: giúp học sinh nhận diện và phân tích điểm giống/khác giữa các hình ảnh, chi tiết, từ ngữ, thông điệp trong bài thơ.

- Mục tiêu rèn kỹ năng kết nối: tạo điều kiện cho học sinh kết nối bài thơ với văn bản khác (trong hoặc ngoài SGK), với hình ảnh, bài hát, phim hoạt hình, hoặc các hiện tượng trong đời sống.

Bước 2: Thiết kế hệ thống bài tập tương ứng

- Lựa chọn các dạng bài tập rèn kỹ năng liên hệ, so sánh, kết nối cho học sinh lớp 3:

+ Bài tập yêu cầu học sinh trình bày ý kiến cá nhân.

+ Bài tập yêu cầu học sinh đóng vai nhân vật.

+ Bài tập yêu cầu học sinh giải thích chi tiết trong bài đọc theo cách hiểu và suy luận riêng của cá nhân.

+ Bài tập yêu cầu học sinh liên hệ với cuộc sống, suy nghĩ của bản thân.

- Xây dựng hệ thống câu hỏi cho các văn bản thơ trong SGK Tiếng Việt lớp 3 (bộ *Kết nối tri thức với cuộc sống*).

+ Bài tập yêu cầu học sinh trình bày ý kiến cá nhân

Bài 9: *Đi học vui sao* (SGK Tiếng Việt 3, tập 1): Điều gì làm cho một ngày đi học trở nên có ý nghĩa nhất với em?

Bài 13: *Bàn tay cô giáo* (SGK Tiếng Việt 3, tập 1): Tưởng tượng em được tham gia buổi học trong bài thơ, hãy nêu cảm xúc và suy nghĩ của bản thân về buổi học đó.

Bài 2: *Mưa* (SGK Tiếng Việt 3, tập 2): Em thấy thế nào về không gian trong bài thơ khi mưa đến?

Bài 20: *Tiếng nước mình* (SGK Tiếng Việt 3, tập 2): Em thích “tiếng” nào trong bài thơ nhất? Vì sao?

+ Bài tập yêu cầu học sinh đóng vai nhân vật

Bài 2: *Về thăm quê* (SGK Tiếng Việt 3, tập 1): Nếu em là người bà trong bài thơ, em sẽ kể cho bạn nhỏ nghe những câu chuyện gì về cuộc sống ở quê?

Bài 7: *Mùa hè lấp lánh* (SGK Tiếng Việt 3, tập 1): Nếu em là cây cối, em sẽ cảm ơn mùa hè như thế nào khi được nắng giúp “chóng lớn”?

Bài 16: *Ngày em vào Đội* (SGK Tiếng Việt 3, tập 1): Nếu em là chiếc khăn quàng đỏ, em sẽ gửi gắm điều gì đến các đội viên?

Bài 28: *Con đường của bé* (SGK Tiếng Việt 3, tập 1): Nếu em là một trong các nhân vật trong bài thơ, em sẽ cảm thấy như thế nào khi đi trên con đường của mình?

Bài 5: *Ngày hội rừng xanh* (SGK Tiếng Việt 3, tập 2): Nếu em là nhân vật “Công” trong bài thơ, em sẽ thể hiện vai trò của mình như thế nào trong buổi hội?

Bài 7: *Mặt trời xanh của tôi* (SGK Tiếng Việt 3, tập 2): Nếu em là rừng cọ, em sẽ kể cho các bạn nhỏ về vẻ đẹp của mình như thế nào?

Bài 13: *Mèo đi câu cá* (SGK Tiếng Việt 3, tập 2): Nếu em là mẹ của 2 anh em mèo, em sẽ nói gì khi thấy mèo anh và mèo em quay về mà không có con cá nào?

+ Bài tập yêu cầu học sinh giải thích chi tiết trong bài đọc theo cách hiểu và suy luận riêng của cá nhân

Bài 17: *Ngưỡng cửa* (SGK Tiếng Việt 3, tập 1): Em nghĩ “nơi ấy” trong bài thơ là gì?

Bài 19: *Khi cả nhà bé tí* (SGK Tiếng Việt 3, tập 1): Em nghĩ thế nào về sự khác nhau giữa tuổi thơ của người con và của người lớn trong bài thơ?

Bài 23: *Tôi yêu em tôi* (SGK Tiếng Việt 3, tập 1): Em nghĩ nhân vật “nó” trong bài thơ là ai? Hãy giải thích.

Bài 17: *Đất nước là gì?* (SGK Tiếng Việt 3, tập 2): Theo em, câu hỏi “Đất nước là gì” trong bài thơ muốn nói đến điều gì?

Bài 30: *Một mái nhà chung* (SGK Tiếng Việt 3, tập 2): Theo em, vì sao tác giả gọi “Trái Đất” là “một mái nhà chung”?

+ Bài tập yêu cầu học sinh liên hệ với cuộc sống, suy nghĩ của bản thân

Bài 2: *Về thăm quê* (SGK Tiếng Việt 3, tập 1): Em hãy chia sẻ về một kỉ niệm đáng nhớ của em với bà?

Bài 7: *Mùa hè lấp lánh* (SGK Tiếng Việt 3, tập 1): Em thích làm gì nhất vào những ngày hè? Vì sao?

Bài 13: *Bàn tay cô giáo* (SGK Tiếng Việt 3, tập 1): Em đã từng học những điều thú vị gì trong cuộc sống?

Bài 16: *Ngày em vào Đội* (SGK Tiếng Việt 3, tập 1): Khi vào Đội, em có mong muốn làm gì?

Bài 17: *Ngưỡng cửa* (SGK Tiếng Việt 3, tập 1): Hãy kể về một nơi gắn bó với tuổi thơ của em

Bài 28: *Con đường của bé* (SGK Tiếng Việt 3, tập 1): Con đường đến trường của em có giống với con đường trong bài thơ không?

Bài 7: *Mặt trời xanh của tôi* (SGK Tiếng Việt 3, tập 2): Em đã bao giờ được ngắm một cảnh đẹp như rừng cọ trong bài thơ chưa? Hãy chia sẻ cảm xúc của em khi đó.

Bài 20: *Tiếng nước mình* (SGK Tiếng Việt 3, tập 2): “*Tiếng*” nào của gia đình hay quê hương khiến em nhớ nhất? Hãy chia sẻ.

- Dựa trên hệ thống câu hỏi, giáo viên có thể đa dạng hóa hình thức hệ thống bài tập rèn kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối:

- + Kết hợp trắc nghiệm, tự luận, trò chơi học tập,...
- + Sử dụng sơ đồ tư duy, bảng so sánh, phiếu học tập, ứng dụng công nghệ thông tin nếu có điều kiện.
- + Sử dụng tình huống mở, gợi cảm xúc để học sinh tự bộc lộ suy nghĩ.

Bước 3: Xây dựng gợi ý trả lời và tiêu chí đánh giá

- Xây dựng gợi ý trả lời: gợi ý mở, có thể có nhiều phương án trả lời để khuyến khích học sinh sáng tạo và bày tỏ cảm xúc cá nhân.

- Xây dựng tiêu chí đánh giá:

- + Mức độ hiểu đúng văn bản.
- + Khả năng vận dụng kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối.
- + Khả năng diễn đạt suy nghĩ bằng lời nói/viết rõ ràng, mạch lạc.
- + Tính sáng tạo, cảm xúc cá nhân thể hiện trong câu trả lời.

Bước 4: Thử nghiệm và điều chỉnh hệ thống bài tập trong thực tiễn dạy học

- Tổ chức thử nghiệm hệ thống bài tập trong thực tế lớp học.
- Thu thập phản hồi từ học sinh: Thu bài làm, sản phẩm của học sinh, quan sát mức độ hoàn thành bài tập (từng loại kĩ năng), phát phiếu phản hồi cho học sinh, phỏng vấn nhanh học sinh.

- Đánh giá theo tiêu chí: Mức độ phù hợp với năng lực học sinh, khả năng phát triển kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối, sự hấp dẫn của hình thức bài tập.

- Điều chỉnh nội dung bài tập, cách đặt câu hỏi, mức độ khó - dễ, hình thức tổ chức,... phải gắn với thực tiễn dạy học và trình độ nhận thức của học sinh lớp 3.

2.6.4. Ví dụ minh họa

Bài 2: Về thăm quê (Tiếng Việt lớp 3 bộ Kết nối tri thức với cuộc sống, tập 1, tr.13-14)

Bước 1: Xác định mục tiêu kĩ năng

- Học sinh biết gắn nội dung bài thơ với trải nghiệm thực tế về quê, cảm xúc cá nhân.
- Học sinh phân biệt được điểm giống/khác giữa hình ảnh quê trong bài với trải nghiệm hoặc văn bản khác.
- Học sinh kết nối được bài thơ với bài học, bài hát, tranh ảnh hay hiện tượng đời sống có liên quan.

Bước 2: Thiết kế hệ thống bài tập

+ Nếu em là người bà, em sẽ kể cho bạn nhỏ nghe điều gì về cuộc sống ở quê? (Đóng vai nhân vật hoặc đặt mình vào tình huống trong bài để đưa ra ý kiến)

+ Em hãy chia sẻ về một kỉ niệm đáng nhớ của em với bà. (Liên hệ với cuộc sống, suy nghĩ, cảm xúc của bản thân)

Bước 3: Gợi ý trả lời và tiêu chí đánh giá

- Gợi ý trả lời:
- + Đáp án mở, gắn với trải nghiệm cá nhân.
- + Cho phép học sinh thể hiện cảm xúc cá nhân và suy nghĩ riêng.
- + Khuyến khích sự tưởng tượng, liên tưởng.
- Tiêu chí đánh giá:

Tiêu chí	Mức độ đánh giá
Hiểu đúng nội dung bài thơ	Nhận biết được thông điệp, hình ảnh, nhân vật trong bài
Vận dụng kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối	Có khả năng kết nối trải nghiệm và các văn bản khác
Diễn đạt rõ ràng, mạch lạc	Câu trả lời hợp lý, có cảm xúc, trình bày rõ ý
Thể hiện cảm xúc và sáng tạo	Thể hiện được cảm xúc của bản thân, có suy nghĩ độc đáo, liên hệ sâu sắc, sáng tạo

Bước 4: Thử nghiệm và điều chỉnh

- Tổ chức dạy bài học có sử dụng hệ thống bài tập đã đề xuất với lớp 3.

- Thu thập phản hồi:
- + Qua bài làm, tranh vẽ, đoạn văn của học sinh.
- + Phỏng vấn nhanh học sinh.
- + Quan sát sự tham gia của học sinh trong các hoạt động nhóm – cá nhân.
- Điều chỉnh sau thử nghiệm.

3. KẾT LUẬN

Việc rèn kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối trong dạy học đọc hiểu văn bản thơ không chỉ giúp học sinh lớp 3 nâng cao năng lực đọc hiểu mà còn góp phần phát triển tư duy logic, khả năng suy luận và diễn đạt ngôn ngữ. Do đó, khi xây dựng hệ thống bài tập, giáo viên cần tuân theo các nguyên tắc đảm bảo tính mục đích, tính hệ thống, tính vừa sức và tính tích cực, chủ động, sáng tạo của học sinh. Các bài tập cần đáp ứng yêu cầu của Chương trình giáo dục phổ thông 2018, đặc trưng thể loại thơ cũng như đặc điểm của học sinh lớp 3 để nâng cao chất lượng dạy học đọc hiểu văn bản thơ.

Về ý nghĩa khoa học, bài báo đã làm rõ được vai trò quan trọng của các kĩ năng liên hệ, so sánh, kết nối trong quá trình đọc hiểu, đồng thời đề xuất hệ thống bài tập phù hợp với đặc điểm nhận thức và tâm lý của học sinh lớp 3 trong dạy học đọc hiểu văn bản thơ. Về ý nghĩa thực tiễn, hệ thống bài tập do bài viết đề xuất sẽ là nguồn tham khảo hữu ích trong việc rèn kĩ năng này cho học sinh lớp 3. Hệ thống bài tập này không chỉ đáp ứng mục tiêu giáo dục Tiếng Việt ở cấp tiểu học mà còn tạo tiền đề quan trọng cho sự phát triển năng lực ngôn ngữ của học sinh trong các cấp học tiếp theo.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông - Môn Ngữ văn (Ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26 tháng 12 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Giáo dục và Đào tạo)*.
2. Lê Bá Hán (2006), *Từ điển thuật ngữ văn học*, Nxb Giáo dục.
3. Bùi Mạnh Hùng (2022), *Tiếng Việt 3 tập 1, 2, Bộ sách Kết nối tri thức với cuộc sống*, Nxb Giáo dục.
4. Nguyễn Thanh Hùng (2011), *Kĩ năng đọc hiểu Văn*, Nxb Đại học Sư phạm.
5. Đặng Thành Hưng (2008), *Giáo dục học đại cương*, NXB Đại học Sư phạm.
6. Hoàng Phê, *Từ điển Tiếng Việt*, Nxb Giáo dục, 2008.

**BUILDING A SYSTEM OF EXERCISES TO TRAIN THE SKILLS OF RELATING,
COMPARING, AND CONNECTING IN TEACHING READING AND COMPREHENSION
OF POETRY TEXT IN VIETNAMESE TEXTBOOKS 3 BOOK SETS CONNECTING
KNOWLEDGE WITH LIFE**

Do Lam Ngoc

Abstract: *Teaching reading comprehension is an important content in the Vietnamese language program in primary schools. In the context of educational innovation towards developing learners' qualities and abilities, teaching reading comprehension has gradually shifted from passive knowledge transmission to forming flexible thinking for students. Reading comprehension, comparison, and connection are mandatory for students (except for reading informational texts in grade 1). Therefore, practicing the skills of relating, comparing, and connecting not only helps students improve their reading comprehension but also creates a solid foundation for them to develop logical thinking, reasoning ability, and language expression. However, currently, the system of reading comprehension exercises in grade 3 textbooks to practice the skills of relating, comparing, and connecting is still not diverse. Therefore, the article proposes a system of exercises to practice the skills of relating, comparing, and connecting for 3rd grade students with the content of teaching reading comprehension of poetic texts through the book series Connecting knowledge with life. The purpose of the article is to determine the role of the skills of relating, comparing, and connecting in the process of teaching reading comprehension of poetic texts, thereby designing a specific system of exercises suitable for the age characteristics of 3rd grade students.*

Keywords: *skills of relating, comparing, connecting; reading comprehension, poetry, exercises, grade 3 students.*

(Ngày Tòa soạn nhận được bài: 07-3-2025; ngày phản biện đánh giá: 21-3-2025; ngày chấp nhận đăng: 16-4-2025)